

Sygn. akt I PSK 166/21

POSTANOWIENIE

Dnia 2 grudnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z powództwa D.S.M.
przeciwko Spółce Restrukturyzacji Kopalń Spółce Akcyjnej w B.
o świadczenie rekompensacyjne z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 2 grudnia 2021 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy
i Ubezpieczeń Społecznych w K.
z dnia 25 sierpnia 2020 r., sygn. akt X Pa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z 25 sierpnia 2020 r. oddalił apelację pozwanej S. Spółki Akcyjnej w B. od wyroku Sądu Rejonowego w B. z 24 lutego 2020 r., który zasądził powódce D.S.M. 10.000 zł rekompensaty za utratę prawa do bezpłatnego węgla. Mąż powódki był pracownikiem KWK „P.” w B., która należała do K. S.A. w K.. Mąż powódki w okresie zatrudnienia i pobierania renty pobierał deputat węglowy. Powódka od chwili śmierci męża ma ustalone prawo do renty rodzinnej na stałe, którą to rentę pobiera. Powódka pobierała deputat węglowy po mężu do 2014 r. Powódka będąc wdową po zmarłym renciście górniczym, zawarła ponowny związek małżeński w 2008 r. Sąd Rejonowy uznał powództwo o rekompensatę za zasadne na podstawie ustawy z 23 listopada 2018 r. o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla oraz z

tytułu zaprzestania pobierania bezpłatnego węgla przez osoby niebędące pracownikami przedsiębiorstwa górniczego.

Sąd Okręgowy w uzasadnieniu oddalenia apelacji pozwanej wskazał, iż powódka jako wdowa ma prawo do rekompensaty. Zgodnie z art. 2 ust. 2 ustawy z 23 listopada 2018 r. za wdowy i wdowców, o których mowa w ust. 1 pkt 1 lit. a tiret trzecie, lit. b i d oraz art. 2 pkt 1 lit. b tej ustawy, uznaje się również osoby, które ponownie zawarły związek małżeński, tracąc status wdowy lub wdowca. Ustawa zawiera regulację *lex specialis* do definicji wdowy znajdującej się w innych aktach prawnych. Mimo iż na gruncie przepisów ustawy z 12 października 2017 r. o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla zaliczenie wdowy, która ponownie wyszła za mąż do grona osób uprawnionych było wyłączone, to obecnie zastosowanie ma ustawa nowsza, która do kręgu osób uprawnionych zalicza także wdowy po zmarłym mężu, które ponownie wyszły za mąż. Nie ma więc racji apelujący w zakresie w jakim twierdzi, że ponowne zamążpójście uniemożliwiło powódce otrzymanie świadczenia rekompensacyjnego. Osobami nieuprawnionymi w rozumieniu niniejszej ustawy są bowiem wdowy, wdowcy, sieroty, a także osoby pobierające świadczenie przedemerytalne, które uzyskały swój status w dniu, w którym na mocy obowiązujących przepisów prawa pracy w przedsiębiorstwie górniczym, prawo do bezpłatnego węgla już im nie przysługiwało. Nie jest bowiem uzasadnione przyznanie rekompensaty z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla w sytuacji, kiedy osoba uzyskała status wdowy, wdowcy, sieroty bądź osoby na świadczeniu przedemerytalnym w momencie, kiedy już jej prawo do bezpłatnego węgla nie przysługiwało. Idąc tokiem rozumowania apelującego Sąd Odwoławczy zauważył, że w dacie ponownego zamążpójścia powódki w 2009 r. Układ Zbiorowy Pracy dla Przemysłu Węglowego z 1.01.1975 r., który przewidywał, że w razie powtórnego wyjścia za mąż uprawnienie wdowy do bezpłatnego węgla wygasa z dniem zamążpójścia, nie obowiązywał. Podobną regulację zawierał Układ Zbiorowy Pracy dla Przemysłu Węglowego z 1.02.1980 r. Niemniej kolejny ZUZP z 21.12.1991 r. nie zawierał takiej regulacji. Wskazane UZP już od dawna nie obowiązują i mają znaczenie historyczne. Uprawnienie powódki do bezpłatnego węgla nie mogło więc wygasnąć, lecz cały czas się utrzymywało skoro związek małżeński zawarła 7 października 2009 r. Uprawnienie to należy w

istocie oceniać na podstawie postanowień obowiązującego porozumienia z 20 grudnia 2004 r. zawartego pomiędzy Zarządem K. S.A. a organizacjami związków zawodowych obowiązującego od 1 stycznia 2005 r. a które w 2014 r. utraciło moc, zważywszy chociażby wspomnianą okoliczność, że powódka ponownie wyszła za mąż dopiero w 2009 r. Błędny więc jest pogląd pozwanej jakoby prawo do deputatu węglowego należało oceniać na datę śmierci jej pierwszego męża. Zgodnie z § 3 i 4 Załącznika nr 14 do Porozumienia z 20 grudnia 2004 r. bezpłatny węgiel w wymiarze wynikającym z nabytego uprawnienia przysługuje: 1) byłym pracownikom, 2) wdowom, wdowcom i sierotom pozostałym po pracownikach, jeżeli spełniają warunki do otrzymania renty rodzinnej po pracowniku, którzy do dnia wejścia w życie załącznika Nr 14 (t.j. do 1 stycznia 2005 r.) korzystali z uprawnienia do bezpłatnego węgla przysługującego zgodnie z przepisami prawa obowiązującymi przed dniem wejścia w życie załącznika Nr 14. Bezpłatny węgiel przysługuje wdowom, wdowcom i sierotom, jeżeli spełnią warunki do otrzymania renty rodzinnej po zmarłych byłych pracownikach, o których mowa w pkt 1). Sąd Rejonowy niewątpliwie ustalił, że powódka faktycznie otrzymywała deputat węglowy do 2014 r. co było możliwe w sytuacji gdy spełniała wszystkie przesłanki do jego przyznania wskazane w Załączniku Nr 14 do Porozumienia z 20 grudnia 2004 r. W ocenie Sąd Odwoławczego powódka udowodniła, że spełniła wszystkie przewidziane prawem przesłanki uprawniające do świadczenia rekompensacyjnego. Była małżonką pracownika KWK „P.” w B., wchodzącej w skład K. S.A. w K.. Bezspornie zakład pracy zmarłego męża powódki prowadził wydobywanie węgla kamiennego w dniu 31 grudnia 2011 r. na podstawie koncesji. Jej małżonek zmarł w trakcie trwania stosunku pracy. W okresie zatrudnienia pobierał deputat węglowy. Powódka ma ustalone prawo do renty rodzinnej na stałe, którą to rentę pobiera. Faktycznie pobierała deputat węglowy po mężu do 2014 r.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania pozwana wskazała na występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych oraz na potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, co pozwoli na wyjaśnienie:

1) czy ustawa z dnia 23 listopada 2018 r. o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla oraz z tytułu zaprzestania pobierania

bezpłatnego węgla przez osoby niebędące pracownikami przedsiębiorstwa górniczego (Dz.U. z 2019 r., poz. 29; zwanej dalej: „ustawą”), a w szczególności art. 2 ust. 2 ustawy, przyznaje i może przyznawać prawo do bezpłatnego węgla i prawo do rekompensaty między innymi wszystkim wdowom i wdowcom po zmarłych rencistach z przedsiębiorstwa górniczego, którzy ponownie wyszli za mąż;

2) czy prawidłowym jest przyznanie świadczenia rekompensacyjnego na podstawie ustawy dla wdowy po renciście z przedsiębiorstwa górniczego, która ponownie wyszła za mąż z powołaniem się jedynie na art. 2 ust. 2 ustawy i bez zbadania jej uprawnienia do bezpłatnego węgla na podstawie postanowień układów zbiorowych pracy, porozumień lub innych regulacji obowiązujących w przedsiębiorstwie górnicy, czy też warunkiem przyznania tego świadczenia jest posiadanie przez wdowę zwłaszcza od momentu ponownego zawarcia związku małżeńskiego prawa do bezpłatnego węgla na podstawie przepisów zakładowych,

3) a jeżeli zbadanie uprawnienia takiej wnioskodawczynie do bezpłatnego węgla na podstawie wewnątrzzakładowych przepisów prawa pracy jest konieczne, to które zakładowe przepisy prawa pracy znajdą zastosowanie przy takim badaniu, w szczególności czy będą to przepisy obowiązujące w dacie rozwiązania stosunku pracy męża wnioskodawczynie będącej wdową po nim, czy też wprowadzone w życie i obowiązujące po kilku latach od chwili ustania stosunku pracy?

Ponadto pozwana wskazała na oczywiste naruszenie przez zaskarżony wyrok przepisów prawa procesowego i materialnego, co powoduje, że niniejsza skarga jest oczywiście uzasadniona w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie przedstawia zasadnej podstawy przysądu i dlatego nie został uwzględniony.

Negatywna ocena wynika z przyczyn metodycznych i merytorycznych.

Skarżący we wniosku jednocześnie odwołuje się do istotnego zagadnienia prawnego i kwalifikowanej potrzeby wykładni przepisów. Nie jest to prawidłowe, gdyż pierwsza i druga podstawa przysądu różnią się od siebie. Ustawodawca wyraźnie rozróżnia te podstawy (art. 398⁹ § 1 pkt 1 i pkt 2 k.p.c.). To co stanowi

istotne zagadnienie prawne nie stanowi drugiej podstawy przedsądu (i odwrotnie). W przypadku drugiej podstawy przedsądu w centrum zainteresowania jest sam przepis prawa ze względu na kwalifikowaną potrzebę jego wykładni wynikającą z poważnych wątpliwości w wykładni lub rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.). Wniosek i jego uzasadnienie nie wskazuje rozbieżności w orzecznictwie sądów, natomiast zgłoszona potrzeba wykładni przepisów to w istocie pytanie o prawidłowość stosowania prawa do rekompensaty w sytuacji gdy wdowa ponownie wyszła za mąż. Taki problem prawny nie wykracza jednak poza zwykłą wykładnię prawa i nie składa się na drugą podstawę przedsądu. Z tej przyczyny nie może być też uznany za „istotne zagadnienie prawne”, gdyż nie ma takiej rangi. Zwykła wykładnia prawa nie wystarcza do stwierdzenia istotnego zagadnienia prawnego, które ma na uwadze art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

Odpowiedzi udzielił już Sąd powszechny w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Wyjaśnił znaczenie prawa i uprawnienie wdowy do rekompensaty.

Wniosek próbuje w istocie podważyć wykładnię Sądu powszechnego, jednak nie czyni tego skutecznie w ramach zgłoszonych podstaw przedsądu.

Podkreślenia wymaga, że zgłoszony problem rozstrzygnął ustawodawca w art. 2 ust. 2 ustawy z 23 listopada 2018 r., przyjmując, iż za wdowy i wdowców uznaje się również osoby, które ponownie zawarły związek małżeński, tracąc status wdowy lub wdowca. Takie rozwiązanie zawęży przesłankę negatywną do rekompensaty, gdyż łącznikiem jest prawo do renty rodzinnej a nie indywidualne prawo wdowy do deputatu węglowego po zmarłym.

Przesłanką uprawnienia wdowy do rekompensaty jest renta rodzinna po zmarłym, który w zatrudnieniu był uprawniony do deputatu węglowego. Nie chodzi więc o indywidualne (pierwotne) uprawnienie wdowy do deputatu, lecz o świadczenie, które miał jej mąż i razem rodzina.

Należy dostrzec że ustawa z 23 listopada 2018 r. jest regulacją szczególną, dopełniającą poprzednią ustawę z 12 października 2017 r. o świadczeniu rekompensacyjnym. Rekompensata ma inne finansowanie (budżetowe), jest też świadczeniem jednorazowym i nie jest zależna od stwierdzenia byłego lub aktualnego prawa wdowy do deputatu (wówczas obecne świadczenie ustawowe nie miałoby uzasadnienia). Te wszystkie okoliczności miał na uwadze ustawodawca.

Innymi słowy, nie jest konieczne badanie indywidualnego uprawnienia wdowy do deputatu węglowego w regulacjach wewnątrzzakładowych. Zawłaszcza, że w intencji wniosku rekompensata miałaby zależeć od pozytywnego stwierdzenia takiego prawa w regulacji zakładowej. Jak wskazano wyżej nie jest to konieczne, gdyż przesłanką prawa do rekompensaty jest uprawnienie wdowy do prawa do renty rodzinnej po zmarłym. Prawodawca mógł przyjąć, że ponowne zamążpójście nie ma znaczenia.

Uprawnione jest zatem stwierdzenie, że wniosek nie przedstawia zasadnej pierwszej i drugiej podstawy przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.

Nie wykazuje również podstawy przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Odwołuje się do zarzutów podstaw kasacyjnych (art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.). Nie jest to wystarczające, gdyż zarzuty podstaw kasacyjnych stanowią odrębną część skargi i podlegają rozpoznaniu dopiero po przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania. Nie zastępują zatem podstawy przedsądu ani jej uzasadnienia. Niemniej z uzasadnienia wniosku wynika zarzut, iżby Sąd powszechny przyjął, że prawo do rekompensaty przysługuje wszystkim wdowom. Nie jest to prawidłowe odczytanie uzasadnienia wyroku, gdyż Sąd oceniał indywidualną sprawę powódki i tylko jej uprawnienie do rekompensaty. Jak wskazano mąż powódki miał prawo do deputatu węglowego i powódka ma rentę rodzinną po mężu. Te dwie przesłanki są istotne w sprawie. Ponowne zamążpójście nie jest prawną przeszkodą do rekompensaty. Negatywną przesłanką nie jest to czy w kopalni zostało utrzymane prawo do deputatu węglowego dla pracowników oraz dla wdów (wdowców), ani to czy prawo zakładowe wyłączało deputat węglowy w przypadku ponownego zamążpójścia. Ustawa z 23 listopada 2018 r. dopełnia poprzednią ustawę z 12 października 2017 r. i w aspekcie przesłanek rekompensaty ma samodzielne znaczenie. Niemniej pozwala stwierdzić, że nie obejmuje wdów, które uzyskały taki status w dniu, w którym u pracodawcy już nie obowiązywało prawo do deputatu (zob. uzasadnienie projektu ustawy).

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).